

АБДУЛЛА АҲМАД МУҲАММАД АЛИ Эртақлар сандиғи Штукатулка сказок ШЕРНИ ЕНГАН ЧУМОЛИ ШЕРДАН ҚЎРҚМАГАН ТУЛКИ Ҳар кимда бир бош, бошда эса оғиз, унда қип-қизил тил бор экан, тилнинг суяги йўқ экан, воқеаларни этишга содир, суякни ямлашга қодир экан. У гоҳ аччиқ, гоҳ ширин экан, ширин тил бахт, аччиқ тил кулфат экан. Тил бошга бало экан, ё паноҳ, ё ёмонлик экан, ё омонлик, - дер экан пари билмаганни билган қарилар. Кутилмаганда ўрмонда ғала-ғовур бошланибди. Ўрмон шоҳи Шер наъра тортар, кўзига кўринган жонзотга ташланар, қўлига тушгани тилка-пора қиларди. Бундан Тулки ҳам безовталаниб, кўнглига ғулғула тушиб, Шернинг бунчалик ғазаби кўзиб, жазавага тушаётганлигининг сабабини билмоқ учун ўрмон хабарчиси Зағисғоннинг хузурига ошиқибди. - Ҳой, Зағисғон, ўрмонда нималар бўляпти, нега Шер бунчалар дарғазаб? - сўрабди Тулки бетоқатланиб. - Эй, Маллавой, иш чатоқ, - деди Зағисғон, ўрмондаги ҳайвонлар шохимизнинг йўриғига юрмай қўйишди, гапларини икки қилишмоқда, хурматини жойига қўйишмаяпти. Шунга унинг ғазаби ошиб, сабр косаси тошиб, фиғони фалакка кўтарилмоқда, ўрмонни ларзага солмоқда, ҳайвонларнинг бошига кулфатлар ёғдирмоқда, - деди Зағисғон шақиллаб. Ҳмм, - деди, Тулки тумшуғини хиёл кўтариб, бир нарсани фахмлагандек, ҳамма гап бу ёқда эканда, бир амаллаб чора топмасам бўлмайди шекилли, деб боши қотиб турган экан, ўқдек учиб келаётган Бўрига кўзи тушибди-ю, таъби	ABDULLA AHMAD MUHAMMAD ALI Tales box THE ANT WHICH DEFEATS THE LION THE FOX WHICH IS NOT AFRAID OF THE LION Everybody was said to have a head, a mouth in the head, a red tongue in the mouth, the tongue was said to lack a bone, able to create events, to swallow a bone. Sometimes it was bitter, sometimes it was sweet, the sweet tongue was happiness, the bitter tongue was misfortune. The tongue was either misfortune or a shelter, or an evil, and a wrongdoer, said the old people who know better than angels. Unexpectedly there began noises in the wood. The lion in the forest would roar, attack any animal at its sight, if caught would tear it into pieces. This made the fox concerned and worry much. Thus in order to know the reason why the Lion was raging Fox came up to the wood informer bird Saghizghon. - Hey, Zaghighon, what is happening in the wood? What is the Lion raging so much?, asked the Fox curiously. - Oh, poor Yellow, it is bad, said Zaghisghon, the animals of the wood ceased obeying to the orders of our Shah, they are not listening, not respecting duly. That's why his anger is rising, his patience is coming to an end, his roar is reaching the sky and trembling the wood and showering misfortune animals, - said Zaghisghon (shaqillab) drum-drumming. - Hm,- said the Fox raising her jaw a little as if perceived something. - Here is the reason, it seems I must try to find some way out, she was cudgeling her brain when suddenly her eyes
--	---

хиралашибди. Улар бир-бирини кўрди, дегунча жинлари кўзиркан. - Ҳой бебурд, қоч, бу гал айёрлигинг иш бермайди, Шер нақ қорнингни ёриб ташлайди-я! - дебди ранги-кути ўчган Бўри, ярим жиддий, ярим ҳақорат оҳангида. - Ишинг бўлмасин, Шердан сен кўрқасан, мен кўрқмайман! - дебди Тулки ўчакишиб. - Э, бор, менга деса ўлиб кетмайсанми, - деб Бўри ўз жонининг ғамида қочишда давом этибди. Шу тобда олди орқасига қарамай, зириллаганича Қоплон елиб келарди. У бир зум Тулкининг қошида тўхтаб, - Ҳой, Тулкийой, - дебди у, саросималаниб, қоч! Шер дарғазаб кўринганнинг кунини кўрсатяпти. - Боравер, Шердан кўрққанлар қочсин, мен эса ундан кўрқмайман, - дебди Тулки думини тараб, лабини ялаб. Сал ўтмай Айиқполвон ҳам лапанлаганича ҳаллослаб, келиб қолди. - Ҳой, Тулкижон, вақт ғанимат, азиз жонингни асра, қоч, Шер қутурган! - дебди. - Ўтавер, маймоқполвон, қутурган бўлса, ўзига, - дея муғомбир Тулки Айиқни ҳам таажубга солибди. Тулкининг беписандлиги, Шерни назарга илмаслиги, ундан заррача ҳам кўрқмаслиги оғиздан кулоққа, кулоқдан оғизга кўчиб Шерхоннинг ҳам кулоғига етиб борибди. Алам ўтида ёнаётган Шер учун бу гап дард устига чипқон бўлибди, бутун вужуди ловуллаб, мияси тарс ёрилай дерди. Ғазаби қайнаганидан ранги бўздек бўзарган Шер ўзини қўярга жой тополмай: «Зудлик билан ярамас Тулкини ҳузуримга келтиринглар!», - деб фармон берибди. Хизматчилар тезда Тулкини ҳозиру нозир қилишиб, Шер қошида тиз чўктиришибди. Бундан ҳайвонлар, Тулкининг бетамизлиги, калтафаҳмлиги ва тили ниҳоят бошига етадиган бўлди, дея чуқур ҳаяжон	caught sight of the wolf running like a bullet. But seeing it her mood dimmed. For they moment they saw each other they grew more furious. - Hey, shameless, run off, this time your cunning would not help, the Lion would tear your stomach right away!, said the wolf turning pale, in a half serious, half insulting tone - Mind your own business, you are afraid of the Lion, not I!, said Fox insistently. - Eh, damn you, may you die then it's not my concern, said Wolf fleeing on to save his life. At that moment there came Kaplan running fast without looking back or forth. At the sight of Fox he stopped a little: - Hey, Fox, - said he, in confusion. Do run away! The Lion is furious and doing what the fate decrees. - Be off, Let those who fear the Lion run away, as for me I am not afraid of him, - said Fox smoothing her tale and licking her lips. Soon there came up bold Bear, hardly breathing with unbalanced tramps. - Hey, dear Fox, it is high time you saved your dear soul, do flee off, the Lion has grown wild!, - said he. - Do, pass by, Bold Lime, let it be wild,, said canny Fox startling the Bear. The information that the Fox doesn't respect, doesn't recognize the Lion, and does not fear from the Lion king passed from mouth to mouth, from ear to ear and reached to Lion king's ear. This added insult to injury. The Lion's whole body seemed aflame, his brain was on the spur of explosion. From this boiling anger the Lion grew pale and infuriated: "This worthless Fox must be brought to me at once!", ordered the Lion. Immediately the servicemen brought the Fox, made her stand on knees in front of the Lion. Foxe's silliness, stupidity, and wag tongue are sure to put her head in a noose, said animals watching the event with deep emotion and
---	--

билан воқеани кузатишарди. Шер Тулкига заҳархандалик билан юзланиб: - Сен баччағар, мендан кўркмас эмишсан, шу ростми?! - Рост, олампаноҳ! - дебди Тулки, ҳозиржавоблик билан. Бу жавобни эшитган барча хайвонлар саросимага тушишибди. Тулки гапида давом этиб: -Чунки мен сизни жонимдан ҳам яхши кўраман. Барча буйруқларингиз, фармонларингизни бажонидил бекаму кўст адо этмоқдаман. Сўзимнинг яққол тасдиғи, бир оғиз: «Тулки ҳузуримга келсин!» - деган фармони олийингизни ҳеч икки қилмай, дарҳол ҳузурингизга келиб, хизматингизга шай бўлиб турибман. Модомики, мен кулингиз сизга садоқат билан хизмат қилар эканман, нега суюкли шоҳимдан кўрқишим керак? Агар шоҳимдан кўрқиб яшасам, уни қандай сева олардим, қандай ҳурмат қилардим? Жонимдан ҳам, молимдан ҳам яхши кўрганим учун сиздан сираям кўркмайман. Айтганингизни қилмаётганлар, йўриғингизга юрмаётганлар кўрқишин, олампаноҳ! - дебди Тулки тавозъе билан тилидан бол томиб. Буни эшитган Шер ховуридан тушибди, ўзича фикр қилибди. «Тулкининг гапида жон бор. Кимки, шоҳнинг измида юрса, нега шоҳ унга ёмонликни раво кўрсин? Шоҳ фуқароларига ёмонлик қилмай, адолатпарвар бўлса, улар шоҳини севиш ўрнига, нега ундан кўрқиши керак? Кўркув ёмон кўришдан келиб чиқади-ку!» Тулкининг барча гаплари Шерга маъкулу манзур бўлибди ва ундан қониқиш ҳосил қилган Шер: - Балли, Тулки, сен мутлақо ҳақсан, - деб елкасига қоқиб, ақлига тан берибди. Шер Тулкини оқил-у доно ҳисоблаб, ўзига вазир қилиб олибди. <i>Инсоният билмиши – жаҳаннам энг ёмон, Жаҳаннамни куйдирар, оташи сўз ёмон.</i>	curiosity. The Lion faced the Fox with bitter smile: = You, bastard were said not to fear from me? Is it right?! = Yes, it's right, my Mighty Shah!, said Fox wittily. Hearing this answer all animals were startled. The Fox went on speaking: - Because I love you better than my soul. I am observing and fulfilling each and all your orders and decrees not leaving any one. The vivid proof of my word is just this: Not hesitating I've come obeying to your order: "Fox must come up to me!", I am ready to your service. As your humble slave I am serving you with faith why should I fear from my lovely Shah? If I lived with fear of my Shah how could I love him, how could I respect him? Since I love you better than my soul, better than my property I am never afraid of you. Let those who do not fulfill your orders, obey your instructions by fearing from you, my Mighty Shah!", said Fox arrogantly and sweetly as if honey in her tongue. Hearing this the Lion calmed down, thought by himself: "Fox's words have a meaning. Why should the Shah treat badly the citizen who obeys the Shah? If Shah does not treat his citizens badly, if he is a justice-loving then why should they fear from him instead of loving him? Isn't fear is born from dislike?" The Lion liked all words of the Fox and was satisfied by them: - I am pleased, Fox, you are absolutely right, said the Lion tapping on her shoulder, yielding in her intelligence. Considering the Fox to be intelligent and wise the Lion made her his own Minister.
---	---

*** <i>Кўз билан қулоқ ҳар дам, Тил дастидандир мулзам.</i> *** <i>Душманларинг англа жоҳилу доносин, Тутиб, доносин этагин, қил тавофин.</i> ШЕРНИ ЕНГГАН ЧУМОЛИ Камтарга камол, ман-манга завол, дер эмиш донишлар, бунга исбот эмиш, қуйидаги кечмишлар. Катта даврада Шер мардона қадам ташлаб ҳайвонларни ўзи билан куч синашишга чақирарди. Ҳамма жимжит, ҳеч бир ҳайвоннинг Шер билан беллашишга юраги дов бермасди. Шу ердан ўтиб бораётган Чумоли: «Нима гап экан?» - деб қизиқсиниб давра томон бурилибди. Шер ҳамон: -Мардинг бўлса, майдонга чиқ! - деб кериларди. Чумоли атрофдаги ҳайвонларга синчковлик билан назар ташлабди. Уларнинг ҳеч бири Шер билан курашишга журъат этмасди. Шунда Чумоли лол қолдириб ҳайронни, танг қолдириб вайронни: -Сен билан мен беллашаман! – деб отилиб чиқибди. Буни эшитган Шер ўрмонни ларзага келтириб, қаҳ-қаҳа отибди. -Мени мазах қияпсанми, Чумоли? - дебди қаҳри қайнаб, -Ахир сен нафасимнинг шамолигаёк пирпирак бўлиб кетасан-ку! -Йўқ, мен жиддий гапиряпман, сен билан ҳақиқий куч синашмоқчиман! - дебди Чумоли қатъий оҳангда. Даврадаги катта-кичик ҳайвонларни вахм босибди. Улар Шер билан Чумолига боқиб, донг қотишибди.	<i>The mankind knows the hell is the worst, what can burn the world is a fire word,</i> *** <i>The eyes and ears are always blind and deaf, For the bitterness of the tongue, not myth.</i> *** <i>Be aware, if your foes are evil or wise men, Holding the wise, do worship their hem.</i> HOW THE ANT DEFEATED THE LION The modest finds maturity, the arrogant finds failure, said the wise. This is proved by the following adventures. In a big sports-round the Lion was boldly calling the animals to compete with him on strength competition. All kept silent, no animal dare to compete with the Lion. The ant who was passing by that ground turned to that side “What is all this about?”, asked with curiosity. The Lion is still roaring: Is there any brave to come out to the ground? The ant stared at the animals around with deep concentration. None of them dared to compete with the Lion. At that time by shocking and amazing all the Ant said: - I shall compete with you!, said the Ant jumping out into the battle-field. Hearing this the Lion laughed, trembling the wood with roar. - Are you mocking at me, Ant? - said he his anger boiling. Don’t you know you will fly away even at the wind of my breath? - No, I am serious! I want to truly compete with you!, said Ant in a firm tone. All animals in the ground, from little to big were terrified. Looking at the Lion and
---	---

-Хўш, шартинг қандай? - сўрабди Шер. -Мен ўз вазним бўйича, кейин сен ҳам вазнинг бўйича юк кўтарасан, - дебди Чумоли. -Бори шуми? - дебди Шер менсинмай ва ўз вазнига тенг келадиган тошни ҳавода баралла ўйнатибди. -Энди юкни икки бараварига оширамиз, - дебди Чумоли. Бу шартни ҳам Шер эплаштирибди, лекин кейинги шартларни бажариш унга осон кечмабди. -Энди навбат вазнимизга ўн баробар келадиган юкни кўтаришга, - дея даъват қилибди Чумоли ва бу юкни ҳам чапдастлик билан елкасига ортиб, жавлон ура бошлабди. Ўзингдан зўрлар чиқса, кўзингдан шўрлар чиқади, - деганларидек Шер ўзига ўн баробар келадиган юкни кўтаришга ҳарчанд уринмасин, жойидан жилдира олмабди. -Ҳар ким ўз ўрнида, ўз имкониятига эга, - деб ғолиб Чумоли даврадан мардона чиқиб кетибди. <i>Каландимоз мартабасининг энг етилган палласи, Кўринадиди бурнидан эшак қуртининг калласи. Оқибат ҳокисорнинг оёғи остинда, Топталгайдир, такаббурнинг нотаваон калласи.</i> ШЕР ВА ШЕР БОЛАСИ Осмон олис экан, ер қаттиқ экан, она болам дер экан, бола боласини дер экан. Ҳайвонлар султони Шер қариб ғариб бўлди. Белидан қувват, оёғидан мадор, кўзидан нур кетди. Энди унга нафақат йирик-йирик ҳайвонларни бир ҳамла билан ағдариб паққос тушириш, ҳатто кичкина митти жониворларни тутиб ейиш ҳам амри маҳол бўлиб қолибди. Нафақат беозор ҳайвонларнинг,	Ant they were shocked. -All right, what is your condition, asked the Lion. - I shall lift the weight in compliance with my weight, then you lift the weight in compliance with your weight, - said the Ant. - Is that all?, said the Lion overlooking and freely playing in the air the weight equal to his weight. - Now we shall increase the weight twice, said the Ant. The lion could handle this condition too, but the next condition was not easy to handle. - Now is the time to increase the weight tend folds of our weight, said the Ant challenging and lifted it on its shoulder running round the field freely. As they said if there comes a stronger than you the salt runs out of your eyes, the Lion could not even move this weight how hard he might attempt to lift it. - Each one has his own position, own opportunity, said the Ant victoriously and left the sports-ground. <i>He who is arrogant at his mature phase, Donkey worm's head stares from his nose. As a result under the feet of the humble, The arrogant helpless' head is trampled</i>
---	--

балки, ёвуз йиртқичларнинг ҳам юрагига даҳшат солувчи Шернинг юрагига энди кичкина шоқол ҳам баралла ғулғула солиши не синоат? Не кўргулик? Унга рўпара келганида, туйқусдан оёғимни тишлаб олмасин, дея эҳтиёткорлик билан ўғри қараш қилиб, четлаб ўтадиган бўлибди. Бари-бариси, энг ёмони насибасиз қолибди, очликка мубтало бўлибди, хору зорлик исканжасида қолибди.

Куч-қувват билан топиладиган ризқ-насиба у борлигида ғарку шарқ бўлиб, серобчиликдан ҳеч қандай қадр-қийматга эга бўлмаган бўлса, белдан қувват, тандан дармон кетгач, насибаданда қимматлироқ нарса дунёда қолмабди. Не ажабки, энди қари Шер учун лўқмаи насиба чин маънода орзу ҳаёлга айланибди. Аввал у тақдирни ўзига бўйсиндирган бўлса, энди тақдир уни мазах қилмоқда, ўзининг ўйинларига, ҳаётнинг турли алвонларига солмоқда эди. Яъни, тақдир, уни қариликка рўпара қилди, қарилик хорликка олиб келди, хорлик очликка дучор этди, очлик эса дардни илаштирди. Шундай қилиб, Шердек забардаст зот мушкул аҳволда қолиб, ғаму қулфат ботқоғига ботибди. Бундай қийин дамларда қари касалманд, нотавон Шер ўз даврида куч-қуввати қайнаб тўлиб тошган пайтида ҳеч нарсага муҳтож қилмай, ейман, деса едириб, ичаман, деса ичириб, хориқтирмай, зориқтирмай ўстирган боласини эслаб қолибди. Боласига кўрсатган меҳр-муруввати, оқ ювиб оқ тараб ўстиргани эвазига ундан мадад олмоқ ва меҳр кўрмоқ мақсадида излаб унинг маконига борибди. Қараса, бу ерда боласининг болалари ҳам тўқ, шодон, бемуҳтож яйраб яшашар экан. Сал фурсат ўтиб қари Шернинг боласи навқирон Шер овдан ўлжа билан қайтибди. У виқор билан келиб елкасидаги катта ва семиз кийик танасини чапдастлик билан шерваччаларнинг ўртасига ирғитиб ташлабди. Сўнг бир чеккада мунғайиб турган дардманд қари Шерга кўзи тушиб, бундан унинг ғазаби кўзибди, ўрмонни бошига кўтариб наъра тортибди ва оёқда

зўрға турган бемажол онасини қоядек
қўкси билан бир уриб ағдариб ташлабди.

... Қуёш чиқиб, қуёш ботиб кунлар
ўтибди, ой тўлишиб, ой сўниб ойлар
ўтибди, фасллар кетидан фасллар
алмашиб йиллар ўтибди, қанчадан-қанча
сувлар оқиб даврлар ўтибди, буларнинг
ҳаммаси кўз очиб юмгунча жуда тез
ўтибди, ёшлик ҳам ортда қолиб, қарилик
фурсати етибди. Навқиронлигида куч-
қувватга минган пайтида фақат
болаларим, деб онасини “она”, демаган
Шернинг бошига ҳам қариликнинг қора
кунлари етибди.

...Кексалик уни қувватидан
айирибди, дармонини олибди, тинка-
мадорини қуритибди, дард кетидан
чипқон, чипқон кетидан дард илашиб
келаверибди. Очлик, хорлик, зорлик ўз
комига олибди. У ҳам охириги чора
сифатида ва умид илинжида кўз
қорачиғидай авайлаб-асраб, ҳеч нарсага
зориктирмай, муҳтож қилмай, ҳатто
пашша қўнишини ҳам раво кўрмай
пайпаслаб, парваришлаб ўстирган
боласининг ҳузурига қисиниб-қимтиниб
келибди. Боласи ҳам болаларининг
парвариши билан машғул эди,
Шерваччалари олдидаги оналик бурчини
бекаму-кўст адо этарди. Нежабки, у ҳам
ҳеч иккиланмай ўз онасига ўзи онасига
кўрсатган кунни кўрсатса-я!

Шуни айтар эканда: «Ҳар ким
экканини ўрар», - деб.

Ҳар неки балолиг этдинг бошингда бўлди,

Бағру дилни доғладинг кўз ёшингда бўлди.

*Нени этдинг содир, бўлди бошингда
зоҳир,*

Заҳар айлаб болни, заҳар ошингда бўлди.

*Одам Ато деди
боласини,*

*Мудом йўқ эрди,
демоқ абас¹ ота-она.*

*Одам ҳам
демоқда боласини,*

¹ Абас – беҳуда.

Боласи ҳам
болам деб, демас ота-
она.

Қанот бутлигида бўлмас ташиши
парвоз,
Сингач ул қушининг сўнмас армони парвоз.

ҚИЛМИШ – ҚИДИРМИШ

Ўрмон ўзга бир олам экан, унда турли жонзот жам экан, баъзилари ўтхўр экан, баъзилари этхўр экан. Воқеалари кўп экан, сўзласангиз хўп экан, баъзилари афсона экан, баъзилари ростмона экан, муҳими, тўғрилар ўзар экан, эгрилар тўзар экан.

Ўрмонда Йўлбарс шоҳ, Бўри вазир экан. Тулки ҳам саройдан тузукроқ лавозим эгаллашни орзу қилар экан. У биринчи галда Бўрининг кўнглига йўл топиб, ҳар куни совға-саломлар билан йўқлайдиган бўлибди. Бунга кўзи тушган Йўлбарс Бўридан: «Нега Тулки бу ерда ўралашиб юрибди?» - деб сўраганида: «Тулки жуда ақлли хайвон, уни салтанатда бўлиши фойдадан ҳоли эмас, олампаноҳ», - дебди вазири аъзам.

-Ҳмм, - дебди шоҳ, - Демак Тулки ҳам сафимизда бўлса яхши эканда, - деган фикр хаёлидан ўтибди.

Энди Тулки бемалол шоҳ қароргоҳига кириб чиқадиган бўлибди. Кунларнинг бирида кулай фурсатдан фойдаланиб, Йўлбарсга совға-салом ином этибди-да баҳонада у билан мулоқатга киришибди:

-Олампаноҳ, сиз ҳар куни узоқ-узоқларга бориб ўлжа овлайсиз, хориб чарчайсиз, кўп вақтингиз ҳам кетади. Гоҳо давлат ишларига ҳам улгуролмай қоласиз, - дебди Тулки ўзини ақлли кўрсатиб.

-Хўш, бу билан нима демоқчисан?! - сўрабди шоҳ салмоқлаб.

-Сиз овингизни қароргоҳингиз остонасидаёқ амалга оширсангиз бўлади, - дебди Тулки ялтоқланиб.

-Қандай қилиб? - сўрабди, Йўлбарс кизиқсиниб.

-Ҳар куни тонг саҳарлаб, катта-кичик ҳайвонлар тўдаси эшигингиз тагидан яйловларга ўтиб кетишади. Сиз эса кечроқ уйғониб, уларнинг ортидан узоқ манзилларга бориб ов қилишга мажбур бўласиз, - дебди Тулки.

-Хўш, бу билан нима демоқчисан?!

-Шоҳим, йўқ демасангиз мен сизга хизмат қилсам. Ҳар куни сизни барвақт уйғотиб тураман. Шунда сиз эшик тагидан кўнглингиз тусаган ҳайвонни тутиб қолаверасиз.

Бу фикр Йўлбарсга маъқул келибди ва Тулки унга сидқидилдан хизмат қила бошлабди. Ҳар куни Йўлбарс эшиги тагиданоқ ўзига керакли ўлжани тутиб қолиб, маза қилиб яшай бошлабди. Тулкининг бу ақлу фаросатига қойил қолиб, ундан миннатдор бўлибди.

Тулки: «Энди Йўлбарс менга нисбатан яхши фикрда, ишончини қозондим», - деган ўйга борибди. Тулкининг кўнглини хою-ҳавас банд этибди, вазирликни орзу қила бошлабди. «Қандай қилиб Йўлбарсни Бўрига қарши қўйиб, ўрнига вазир бўлиб олсам экан?» - деб ўйлай бошлабди. Кузатиб юрса, Йўлбарс ўлжасининг бир қисмини шу онда еса қолганини кечки нонуштага қолдириб қўяр экан. Тулки дарров Бўрига тилёғламалик қилибди.

-Эй вазири аъзам, шоҳимиз ҳар куни кийик, хўкиз ва бошқа ҳайвонларни тутиб тановул қилади. Қолганидан сизлар ҳам баҳраманд бўлинглар, демоқда. Агар хоҳласангиз марҳамат қилиб хўв анови дарахтнинг тагида гўшт кўмилган, шундан олиб ейишингиз мумкин, - дебди Тулки муғомбирлик билан.

Бу гапдан сўнг Бўри тайёр хўракдан маза қилиб еб юрибди.

...Бир кун Йўлбарс Тулкидан сўрабди:

- Ҳой Тулки, кейинги пайтда хўрагим камайиб қоляпти, қорним тўймай, ярим оч қоляпман, - дебди Йўлбарс.

- Пешинда ором олаётгангизда суюкли вазирингиз емишингизга

пашшахўрдалик қилмоқда, - дебди Тулки.

- Йўғ-е, бўлиши мумкин эмас, у хиёнат қилмайди, - дебди Йўлбарс ишонқирамай.

-Бўлмаса ўзингиз кузатинг, - дебди Тулки.

Дарҳақиқат Йўлбарс пешинда ўзини уйкуга солиб ётса, мазахўрак Бўри келиб, ўлжани паққос тушираётган эмиш. У, бундан Бўри ҳаромтамоқликка ўрганибди, энди ундан яхшилик чиқмайди, деб вазирлик лавозимидан четлатиб, саройдан кувиб ҳайдабди. Ўрнига «ақлли ва садоқатли» Тулкини вазир этиб тайинлабди.

Вазирлик лавозимида Тулкига ҳар куни тонг сахарлаб Йўлбарсни уйғотиш малол келиб қолибди. Айниқса айш-ишратга берилган кунлари ухлаб қолиб, шоҳдан дакки ҳам эшитибди. Шундан сўнг у Хўрозни тутиб келиб, унга эрталаб шоҳни уйғотиш вазифасини юклабди. Хўроз сахарлаб аниқ ва беҳато қичқириб, Йўлбарсни уйғотадиган бўлибди.

Тулки энди маъсулиятдан қутилиб, бемалол кайф-сафога берилиб, айшини сураверибди. Шоҳ эса Хўрознинг хизматидан мамнун бўлиб, уни ҳамма жойда мақтайдиган бўлибди. Тулки эса эътибордан четда қолаётганидан кўнглига ғулғула тушибди. «Хўрозни еб қўйсаммикан?..» деган ўйга ҳам борибди. Агар шундай қилсам, шоҳ буни дарҳол англайди ва қилмишим учун соғ қўймайди, деб фикридан қайтибди. Бошқа ҳийла топиш керак. Парранда зоти аҳмоқ бўлади, дея унга панд етказиш йўлини ахтариб топибди.

...Энди Хўроз чошгоҳда қичқирадиган бўлибди. Бу пайтда ҳайвонлар аллақачон узоқдаги яйловда ўтлаб юришган бўлар экан. Йўлбарс эса барвақт уйғонолмай ҳар куни оч наҳор қоладиган бўлибди. Бу гап ўрмон бўйлаб тарқалибди ва Бўрининг қулоғига ҳам етиб борибди. Бўри бу Тулкининг иши эканлигини дарров фахмлабди. Салтанатдан Тулки боис қувилганидан хусумати бор Бўри дарров Йўлбарснинг қароргоҳига келибди. Қараса, шоҳ Хўрозни тутиб сўроқ қилмоқда экан. Бўри изн сўраб, хол-аҳвол

суриштирибди. Шунда Йўлбарс: “Бу аҳмок миясини еб қўйибди, ҳар куни ухлаб қолиб, ёмғир ёғмаса ҳам ёмғир ёғди, деб баҳона қиладиган одат чиқарди!” - дебди тутоқиб.

Шунда Бўри Йўлбарсга:

- Сен уни қўйиб юбор, эртага ўзинг ҳамма воқеадан воқиф бўласан, ҳақиқатнинг тагига етасан, - дебди.

...Эртаси саҳар бўлмасидан Бўри келиб Йўлбарсни уйғотибди. Йўлбарс кўзини очгач, Бўри унинг нигоҳини юқорига қаратибди. Қараса, дарахтнинг устида Хўроз калласини патлари орасига суқуб ухларди, ёнида эса Тулки пайт пойларди. Саҳар чоғи бўлиши биланок Хўроз калласини чиқариб кичкиришга чоғланибди. Шунда Тулки лунжидаги сувни унга пуркабди. Хўроз сесканиб, ёмғир ёғаётибди, деган хаёлда дарров калласини патлари орасига қайта суқиб олибди... - Кўрдингми, - дебди Бўри Йўлбарсга.

Тулкининг бу қабих ишидан дарғазаб бўлган Йўлбарс, фирибгарни дарахтнинг устидан ағдариб ғажиб ташлабди.

*Айлар такаббурлик балога гирифтор,
Бўлар ҳолинг забун, афтодаҳол²
душвор³.*

² Афтодаҳол – дармонсиз, заиф, бемор.

³ Душвор – қийин, машаққатли.